

Toespraak

van de Voorzitter van de Eerste Kamer, prof.dr. J.A. Bruijn, ter gelegenheid van de presentatie van Jaarboek Parlementaire Geschiedenis 2021 'Wetenschap en politiek'

datum 16 november 2021

Hartelijk dank voor het eerste exemplaar van het Jaarboek 2021. Ook namens Vera Bergkamp. Ik zal ervoor zorgen dat zij het tweede exemplaar krijgt.

Niet alleen zorgt corona ervoor dat deze bijeenkomst in een andere vorm plaatsvindt, corona verhindert ook de aanwezigheid hier van de Tweede Kamervoorzitter in verband met een coronadebat.

Ook veel dank voor de mogelijkheid om vanuit het parlement het licht te kunnen laten schijnen op het thema van het Jaarboek Parlementaire Geschiedenis 2021: wetenschap en politiek.

Een thema dat mij bijzonder ter harte gaat.

Want voor u staat immers een wetenschapper in de politiek. Naast Voorzitter van de Eerste Kamer ben ik ook nog altijd werkzaam als immunopatholoog in het Leids Universitair Medisch Centrum. Dat betekent in de praktijk dat ik uren boven een microscoop doorbreng om vast te stellen welke nieraandoening een patiënt heeft, onderzoek doen met promovendi en onderwijs geven aan studenten.

In een ideale wereld legt een politicus, en een senator als lid van de *chambre de réflexion* al helemaal, iedere wet die langs hem of haar komt ook onder een vergrootglas. En in plaats van naar afwijkingen in bijvoorbeeld bloedcellen, kijken politici naar de rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van wetgeving.

'Tenminste, dat zouden ze moeten doen', zie ik u denken.

Het laatste jaar zijn naar aanleiding van de kinderopvangtoeslagenaffaire en de aanpak van de coronacrisis veel vragen gesteld over tekortschietende aandacht voor de werking van wetgeving in de praktijk, over macht en tegenmacht, en over de naar binnen gekeerdheid van de Haagse kaasstolp.

datum 16 november 2021

blad 2

Terechte vragen die beide Kamers, en ook beide Kamervoorzitters, bezighouden.

Zo heeft de Tweede Kamer besloten tot een parlementair onderzoek naar de aanpak van de coronacrisis en inventariseert de Eerste Kamer momenteel alle relevante wetgeving die in relatie tot de toeslagenaffaire de afgelopen jaren in de senaat is gepasseerd. De eigen rol onder het vergrootglas.

Dames en heren,

“Wetenschap, politiek en publiek draaien als drie hemellichamen om elkaar heen. Hun onderlinge relaties zijn aan vele krachten onderhevig”, zei toenmalig voorzitter van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen Robbert Dijkgraaf tijdens de Macchiavellilezing in 2011.

Nu, tien jaar na die lezing en een aantal crises verder, zijn die krachten alleen nog maar verder toegenomen.

Dat zagen en zien we heel indringend bij de discussie over klimaatverandering, en de laatste twee jaar nog dwingender bij de aanpak van de coronacrisis, waar eerdere sprekers al op zijn ingegaan.

Wetenschap en politiek zijn dan ook onlosmakelijk verbonden met het publiek, de samenleving. Effectiviteit van bijvoorbeeld coronamaatregelen wordt alleen bereikt als er draagvlak is in de samenleving.

De overheid en de politiek hebben de plicht te blijven uitleggen waarom en op welke gronden zij bepaalde keuzes maken. Ook al zal dat – zeker in tijden van oplopende maatschappelijke spanningen, niet iedereen overtuigen. Daarnaast is het zaak in gesprek te blijven en argumenten van mensen die daar tegenin gaan serieus te blijven nemen.

Een gezonde verhouding tussen deze drie, wetenschap, politiek en publiek, is even belangrijk als een gezonde verhouding binnen de trias politica van Montesquieu: wetgevende, controlerende en rechtsprekende macht.

Natuurlijk, er is ook een deel van de samenleving dat de wetenschappelijke adviezen in twijfel trekt. Ook dat hoort bij de

datum 16 november 2021

blad 3

krachten die de driehoek van wetenschap, politiek en publiek in evenwicht houden.

Die twijfel en de daaruit volgende kritiek houden de drie hemellichamen – in de woorden van Robbert Dijkgraaf – juist scherp.

Momenteel lijkt vooral het publiek het vertrouwen deels kwijt in zowel de wetenschap als de politiek, en is het evenwicht tussen de drie soms zoek.

Ik zie het als een opdracht aan ons, aan de wetenschap en aan de politiek, aan het parlement, om ervoor te zorgen dat die balans, dat evenwicht, wordt hersteld, en het onderlinge vertrouwen terugkeert.

Hoe we dat kunnen doen? Om te beginnen door goed te luisteren. Dat klinkt eenvoudig en dat is het ook.

Laat ik dit met een voorbeeld illustreren.

September 2020 zat vlogger en zangeres Famke Louise aan tafel bij het televisieprogramma Jinek, tegelijk met Diederik Gommers, lid van het Outbreak Management Team en IC-arts.

Famke Louise was uitgenodigd omdat zij zich in die periode samen met een aantal andere bekende Nederlanders verbond aan een initiatief dat bekend werd onder de hashtag #ikdoenietmeer mee. Ze verzetten zich daarmee tegen de coronamaatregelen.

In de uitzending zei Famke Louise dat het kabinet volgens haar geen rekening hield met de maatschappelijke gevolgen van de coronamaatregelen. Ze vroeg van het kabinet meer medeleven. Ze zei – en ik citeer: "Volksgezondheid is meer dan alleen corona."

Op dat moment zaten we middenin de tweede golf en was een week eerder een aanscherping van de maatregelen aangekondigd vanwege de sterke toename in het aantal besmettingen.

Een groot deel van de samenleving viel over Famke Louise en de anderen heen, omdat zij zich egoïstisch zouden opstellen en geen rekening hielden met de enorme belasting van de zorg.

datum 16 november 2021

blad 4

Diederik Gommers niet. Hij luisterde naar haar. Hij luisterde naar haar argumenten en reflecteerde op zijn rol als lid van het OMT. In die uitzending kreeg hij het inzicht dat het OMT achter gesloten deuren stevige discussies had, maar dat de buitenwereld dacht dat er slechts één breed gedeelde mening was.

Hij kwam ook tot het inzicht dat degenen die het beleid bepalen - het OMT als adviesorgaan en het kabinet dat de besluiten neemt - bijna allemaal vijftigplussers zijn en de stem van jongeren niet vertegenwoordigen.

Gommers vroeg in die uitzending van Jinek hardop: "Luisteren we eigenlijk wel goed?"

Daarmee stelde hij de kernvraag die bepalend is voor de verhouding tussen de drie hemellichamen: luisteren we eigenlijk wel goed naar elkaar?

Dat goed naar elkaar luisteren bij alles wat we doen zie ik als een opdracht aan de politiek: goed luisteren naar de wetenschap en goed luisteren naar het publiek. Om op basis daarvan tot onafhankelijke en afgewogen besluitvorming te komen.

Dat is de rol die het parlement als volksvertegenwoordiging bij uitstek hoort te vervullen.

De Eerste Kamer doet dat bijvoorbeeld door ter voorbereiding van de plenaire behandeling van een wet, nota of gewoon bij een belangrijk beleidsthema steeds vaker deskundigenbijeenkomsten te organiseren.

Onlangs nog hield de Eerste Kamer drie bijeenkomsten over de huidige en toekomstige kansen en bedreigingen van de toepassing van kunstmatige intelligentie en we studeren daar verder op.

Ook het middel van een parlementaire onderzoekscommissie is een voorbeeld van 'goed naar elkaar luisteren'.

Tijdens de Algemene politieke beschouwingen van vorig jaar heeft de Eerste Kamer door middel van een motie een parlementaire onderzoekscommissie de opdracht gegeven de effectiviteit van antidiscriminatiewetgeving te onderzoeken.

datum 16 november 2021

blad 5

De commissie richt zich op vier terreinen: de sociale zekerheid, de politie, de arbeidsmarkt en het onderwijs. Afgelopen voorjaar zijn vier openbare deskundigenbijeenkomsten gehouden over discriminatie op deze terreinen. Daarbij zijn verschillende wetenschappers en belangengroepen geconsulteerd.

De commissie zal in aanvulling hierop binnenkort ook het bredere publiek bij haar onderzoek betrekken, zodat nog meer zicht ontstaat op voorbeelden, analyses en opvattingen ten aanzien van dit onderwerp. In de loop van 2022 zal de commissie haar eindrapport uitbrengen.

Wetenschap, publiek en politiek worden zo bijeen gebracht om een zo volledig beeld te kunnen vormen.

Dames en heren,

Wetenschappers in de politiek, artsen zoals ik, zijn niet nieuw. Uit het Jaarboek- dat ik vooraf even heb mogen inzien - leerde ik van medisch-historicus Eddy Houwaart dat medici in de tweede helft van de negentiende eeuw raadslid werden om bijvoorbeeld op gemeentelijk niveau hervormingen ten aanzien van de volksgezondheid en de hygiëne in het bijzonder door te voeren.

Veranderen van binnenuit, moeten ze hebben gedacht.

Dat is nog steeds voor veel mensen de motivatie om politiek actief te worden. In ieder geval voor deze arts-politicus.

Ik zie het als een permanente opdracht aan mezelf als Voorzitter om ervoor zorg te dragen dat er binnen de Eerste Kamer voldoende ruimte is voor luisteren naar zowel de wetenschap als het publiek. Deze opdracht wordt breder gedragen in de Eerste Kamer: zo zijn de eerder genoemde voorbeelden initiatieven van Kamerleden zelf.

Het Jaarboek Parlementaire Geschiedenis 2021 heeft als thema 'Wetenschap en politiek'. Ik ben vandaag zo vrij geweest om een derde element toe te voegen: het publiek.

In deze tweede trias, naast de klassieke trias politica, vervullen wetenschappers, politici en burgers ieder hun rol. Met als kernopdracht: goed luisteren.

datum 16 november 2021

blad 6

Een week na de uitzending van Jinek ging Famke Louise op bezoek bij Diederik Gommers in het ziekenhuis en zag ze de impact van corona op de zorg.

En omgekeerd werd en wordt in het parlement en in het OMT als gevolg van het voortduren van de coronacrisis enerzijds en de ingrijpendheid van de maatregelen anderzijds, steeds indringender gedebatteerd over de maatschappelijke gevolgen van de coronamaatregelen.

Luisteren naar elkaar is de basis van onze democratie. Ieder van ons heeft daarin een verantwoordelijkheid. Laten we die niet uit het oog verliezen.

Dank u wel.